

17. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.

Надійшла до редколегії 24.11.2011

КОБЗЕВА Т. А. СТАНОВЛЕНИЕ В УКРАИНЕ ИНСТИТУТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ (ОТМЫВАНИЮ) ДОХОДОВ, ПОЛУЧЕННЫХ ПРЕСТУПНЫМ ПУТЕМ

На основе комплексного исследования определены основные этапы становления института противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, охарактеризована нормативно-правовая база на каждом этапе и установлена система компетентных в данной сфере органов государственной власти.

KOBZEVA T. FORMATION OF THE INSTITUTE OF COUNTERACTION TO LEGALIZATION (LAUNDERING) OF PROCEEDS FROM CRIME IN UKRAINE

The main stages of the institute of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime's history were defined, the legal basis for each stage and the system of the competent authorities in this sphere were described based on a complex research.

УДК 342.95

М. В. КОЛЕСНИКОВА,

аспірант

Сумського державного університету

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Досліджено та проаналізовано поняття, сутність та значення категорії «інформаційне забезпечення», а також її вплив на діяльність правоохоронних органів України.

На сьогодні процеси розповсюдження інформації із явища сучасної реальності трансформувалися в одну з провідних тенденцій світового розвитку, здійснюючи істотний вплив на функціонування різних соціальних систем як на міжнародному рівні, так і у внутрідержавному масштабі. При цьому сама інформація в останнє десятиліття відіграє роль найбільш значущого ресурсу суспільного розвитку, ефективно використання якого багато в чому забезпечує дієвість управління соціальними системами і процесами. З огляду на це інформаційне забезпечення процесів управління стає найважливішим видом забезпечення практично всіх без виключення сфер діяльності суспільства [1, с. 2]. Особливе значення інформаційне забезпечення має для правоохоронних органів, чи призначення полягає в гарантуванні стану захищеності, вільного і безпечного розвитку та функціонування громадян, їх суспільних інститутів і самої держави.

Соціально-економічні та політичні зміни, які відбулися в Україні за останні десятиліття, значно вплинули як на саму систему правоохоронних органів нашої держави, так і на інфор-

маційне забезпечення їх діяльності, яке передбачає формування відносин та налагодження взаємодії щодо пошуку, отримання, вироблення, оптимізації та розповсюдження інформації. За результатами нашого дослідження, їх специфіка полягає в наступному:

– по-перше, діяльність правоохоронних органів нерозривно пов'язана з акумуляцією великого обсягу інформації, яка належить до секретної (державної чи службової), що передбачає захист інформації від її оприлюднення чи розповсюдження;

– по-друге, за розповсюдження таємної чи службової інформації настає відповідальність, передбачена чинним законодавством;

– по-третє, відсутній системний підхід до здійснення моніторингу щодо планування та прогнозування інформаційних загроз діяльності правоохоронних органів.

На різних історичних етапах суспільного розвитку, включаючи й сучасний, інформаційне забезпечення правоохоронних органів ставало предметом дослідження багатьох учених, серед яких необхідно відзначити В. Б. Авер'янова,

І. В. Арістову, О. М. Бандурку, І. Л. Бачила, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, Є. В. Додіна, Н. І. Золотарьову, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, В. В. Копейчикова, Є. В. Курінного, В. Я. Малиновського, Н. Р. Нижник, В. М. Плішкіна, А. О. Селіванова, В. І. Семчика, В. С. Стефанюка, О. Г. Фролову, В. В. Цветкова, В. О. Шамрая, М. Я. Швеця тощо. Проте у роботах зазначених та інших науковців комплексно не досліджено поняття, сутність та значення інформаційного забезпечення правоохоронних органів України, що визначає **актуальність** написання даної наукової статті.

Враховуючи зазначене вище, **метою** даної статті є визначення поняття «інформаційне забезпечення», з'ясування його ролі та значення в діяльності правоохоронних органів.

Що ж таке інформаційне забезпечення? Це питання є достатньо дискусійним у науковій літературі та чинному законодавстві, що свідчить про відсутність єдності думок як серед учених, так і серед законодавців. Наприклад, відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2]. У правоохоронній діяльності інформація має бути достовірною, своєчасною, оперативною, актуальною та корисною.

У свою чергу, Р. А. Калюжний та В. О. Шамрай визначають інформаційне забезпечення як:

- 1) забезпеченість системи управління відповідною множиною інформації;
- 2) діяльність, пов'язану з організацією збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання і представлення інформації;
- 3) діяльність щодо формування цілеспрямованої суспільної й індивідуальної свідомості суб'єктів суспільних відносин щодо управління у конкретній сфері суспільних відносин (реклама, формування іміджу суб'єкта управління, інформаційні операції, інформаційна боротьба тощо) [3, с. 39]. Дані визначення більш відповідають саме управлінській діяльності.

Широкого підходу щодо визначення інформаційного забезпечення дотримується також В. Л. Синчук, який виокремлює три головні його значення: компонент дослідницької пізнавальної процедури одержання інформації, відсутньої в адресата; попередня процедура одержання необхідної інформації суб'єктом досудового слідства перед провадженням слідчої дії або оцінюванням її результатів, перед

прийняттям процесуального рішення почати діяти; створення умов реалізації принципів інформації: відкритості, доступності, об'єктивності, повноти, точності і вільного обміну; діяльність із здійснення принципу наочності, що забезпечує єдність сприйняття і абстрактного мислення [4, с. 139]. Ми вважаємо, що дані визначення хоча і є непослідовними у процесі викладення, проте повною мірою відображають мету, зміст та спрямованість інформаційного забезпечення.

Щодо інформаційного забезпечення у правоохоронній діяльності, то під ним розуміють: а) діяльність суб'єктів управління, яка спрямована на надання службам та підрозділам органів внутрішніх справ відомостей, необхідних їм для здійснення покладених на них завдань і функцій, та задовольняє відповідні вимоги [5, с. 124]; б) знання про явища, які свідчать про злочинну діяльність конкретних осіб і розкривають не тільки механізм злочинів, а й механізм виникнення інформації про них; циклічний процес пошуку, збору, опрацювання, переосмислення, зберігання, видачі інформації та її використання для прийняття оперативно-тактичних та інших рішень правоохоронних органів [6, с. 17]; в) сукупність інформаційних ресурсів, засобів, методів і технологій, які сприяють ефективним комунікаціям у контурі управління та прийняття оперативних і своєчасних рішень у правоохоронній діяльності [7, с. 168].

Таким чином, враховуючи законодавчу практику та напрацювання в науковій літературі, під інформаційним забезпеченням правоохоронних органів слід розуміти комплексний процес узагальнення практики діяльності правоохоронних органів, що здійснюється за допомогою організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, які забезпечують функціонування системи інформаційних зв'язків між слідчими та іншими учасниками правоохоронної діяльності щодо збирання, оброблення та аналізу інформації.

Безумовно, інформаційне забезпечення правоохоронних органів здійснюється відповідно до норм чинного законодавства і на їх виконання. Наприклад, Законом України «Про міліцію» закріплено положення про те, що державні органи, громадські об'єднання, службові особи, трудові колективи, громадяни зобов'язані сприяти міліції в охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю (ст. 6) [8]. Хоча в цьому випадку прямо не вказується про

інформування населенням правоохоронних органів, проте інакше не можна сприяти тому чи іншому виду діяльності (профілактика правопорушень, боротьба зі злочинністю). Також відповідно до ст. 17 Закону України «Про Службу безпеки України» Служба безпеки України взаємодіє з правоохоронними та митними органами України у порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства, взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань (ст. 8) [9]. Не менш важливим для інформаційного забезпечення правоохоронних органів є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», у ст. 8 якого зазначено, що оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності надається право: знімати інформацію з каналів зв'язку, застосовувати інші технічні засоби отримання інформації (п. 9); отримувати від юридичних та фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, які готуються або вчинені, та загрозу безпеці суспільства і держави (п. 14); створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи (п. 17) [10]. Існують й інші нормативно-правові акти, спрямовані на інформаційне забезпечення правоохоронної діяльності, зокрема укази Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» [11], «Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю» [12]. Отже, ефективна організація, зберігання, оброблення та передача інформації, зв'язок та взаємодія між правоохоронними органами забезпечують реалізацію активної, наступальної стратегії в боротьбі з правопорушеннями, корупцією, організованою злочинністю.

Комплексний аналіз нормативно-правових актів, що визначають основи діяльності правоохоронних органів України, дає підстави визначити два критерії для класифікації напрямів формування їх інформаційного забезпечення [13]:

I. Вид отримуваної інформації, відповідно до якого можна виділити такі напрями:

- 1) отримання інформації від громадян і її використання;
- 2) пошук і використання інформації, що належить недержавним юридичним особам;

3) використання власних інформаційних ресурсів правоохоронного органу;

4) отримання і використання інформаційних ресурсів інших органів держави, у тому числі правоохоронних;

5) отримання інформації з інформаційних баз даних спільного користування.

II. Тип відносин, що потребують врегулювання, передбачає такі напрями:

1) визначення переліку інформації, використання та оперативний обмін якою може сприяти своєчасному виконанню завдань правоохоронними органами;

2) нормативне закріплення порядку отримання інформації на запит правоохоронного органу;

3) закріплення порядку обміну інформацією між правоохоронними органами та з іншими державними органами, зокрема такої, що міститься в централізованих, обласних та інших банках даних оперативно-розшукового, оперативно-довідкового та іншого призначення, а також необхідної під час розкриття та розслідування злочинів, про злочинців, які розшукуються, тощо;

4) визначення порядку та умов ініціативного інформування правоохоронними органами один одного про виявлені ними причини та умови, що сприяють злочинам та іншим правопорушенням, а також про відомі їм факти готування чи вчинення злочинів, дізнання або розслідування яких законом покладено на той орган, якому про це повідомляється;

5) визначення порядку обміну інформацією про практику виконання правових актів з питань правоохоронної діяльності та проблеми, що при цьому виникають, пропозиціями та рекомендаціями щодо їх вирішення.

Зазначені напрями відображають у цілому основні відносини, які мають бути врегульовані для належного інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України.

Таким чином, впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність правоохоронних органів сприяє широкому використанню персональної комп'ютерної техніки, поширенню сфери її застосування. У результаті цього сформувалися певні позитивні тенденції, серед яких: загальне підвищення рівня комп'ютерної грамотності працівників правоохоронних органів; розширення переліку комп'ютеризованих інформаційних систем; поширення технологій безпаперової обробки даних; створення мережі

обміну інформацією [14, с. 101]. Разом із тим, в інформаційному забезпеченні правоохоронних органів існує низка невирішених проблем: 1) низький рівень інтеграції інформаційних підсистем; 2) дублювання функцій інформаційних підрозділів у галузевих службах; 3) нерациональне використання коштів на при-

дбання та розроблення програмно-технічних комп'ютеризованих інформаційних підсистем; 4) порушення режиму таємності та недостатня захищеність баз даних тощо. Дані проблеми потребують негайного вирішення як на національному, так і на галузевому рівнях.

Список використаної літератури

1. Шаталов А. Ф. Информационное обеспечение деятельности органов военного управления Вооруженных Сил Российской Федерации : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. социол. наук : спец. 22.00.08 «Социология управления» / А. Ф. Шаталов. – М., 2000. – 21 с.
2. Про інформацію : закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики : монографія / [Р. А. Калюжний, В. О. Шамрай, М. Я. Швець, В. Д. Гавловський та ін.] ; за ред Р. А. Калюжного та В. О. Шамрая. – К. : АДПС України, 2002. – 296 с.
4. Синчук В. Інформаційне забезпечення досудового слідства: теоретичний аспект / В. Синчук // Вісник АПНУ. – 2003. – № 1 (32). – С. 134–140.
5. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть общая : учеб. для образоват. учреждений высш. проф. образования МВД России / [С. Н. Бочаров, Г. П. Герт, И. А. Еремичев и др. ; под ред. А. П. Коренева]. – М. : Моск. юрид. ин-т, 1996. – 335 с.
6. Овчинский С. С. Оперативно-розыскная информация / С. С. Овчинский ; под ред. А. С. Овчинского, В. С. Овчинского. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 367 с.
7. Приймак В. М. Прийняття управлінських рішень : навч. посіб. / В. М. Приймак. – К. : Атіка, 2008. – 240 с.
8. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
9. Про Службу безпеки України : закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
10. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
11. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій [Електронний ресурс] : указ Президента України від 20 жовт. 2005 р. № 1497/2005. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005>.
12. Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю [Електронний ресурс] : указ Президента України від 31 січ. 2006 р. № 80/2006. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/2006>.
13. Калюжний Р. А. Формування організаційно-правових основ інформаційного забезпечення правоохоронних органів України [Електронний ресурс] / Р. А. Калюжний, А. І. Марущак, О. Г. Петров // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – Вип. 19. – 2008. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/19text/g19_22.htm.
14. Артем'єва Д. В. Поняття та основні напрямки інформаційного забезпечення діяльності міліції громадської безпеки / Д. В. Артем'єва // Право і Безпека. – 2010. – № 4 (36). – С. 97–103.

Надійшла до редколегії 03.12.2011

КОЛЕСНИКОВА М. В. ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ УКРАИНЫ

Исследованы и проанализированы понятие, сущность и значение категории «информационное обеспечение», а также ее влияние на деятельность правоохранительных органов Украины.

KOLESNIKOVA M. CONCEPT, ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF INFORMATION PROVISION OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES OF UKRAINE

The concept, the essence and meaning of the category of «information provision» as well as its impact on law enforcement agencies of Ukraine are researched and analyzed.